

NOU 2019:26 Rusreformen fra Straff til hjelp

Hørings svar fra Norsk Narkotikapolitiforening

Innledning

Norsk Narkotikapolitiforening (NNPF) ble stiftet i 1991. Foreningen er en ideell organisasjon som drives på frivillig basis og har ca. 3600 medlemmer fra politiet, Tollvesenet, påtalemyndigheten, kriminalomsorgen, Forsvaret og andre naturlige samarbeidspartnere.

Det finnes ikke et rent «narkotikapoliti» i Norge i dag. Våre medlemmer representerer svært forskjellige fagfelt som vil berøres av rusreformen på ulike måter. Det være seg forebyggeren som arbeider med barn og unge, jurister som fatter påtalemessige beslutninger, etterforskeren som arbeider med organisert kriminalitet eller betjenten som arbeider med trafikksikkerhet. De som jobber med seksuelle overgrep, vold og drap ser daglig konsekvensene av rusutløst atferd. Forebygging av rusmisbruk er også forebygging av konsekvensene av rusatferd.

Vi ønsker med dette innspillet å dele viktige erfaringer som våre medlemmer har gjort seg over mange år sett fra et justis- og forebyggende perspektiv.

NNPF støtter intensjonen bak rusreformen om at de som er rusavhengige trenger helsehjelp, ikke straff. Samtidig må vi opprettholde et troverdig forbud som fungerer normdannende. Vi er enig i utvalgsmedlem Swahn sin dissens rundt utvalgets tolkning av mandatet. Diskusjonene rundt denne reformen startet med en tverrpolitisk enighet om å hjelpe de tungt rusavhengige. De fleste politikere som argumenterer i narkotikarelaterte saker viser fortsatt til denne gruppen. Forslaget fra rusreformutvalget går mye lenger enn dette og behandler alle mennesker likt uavhengig av alder og livssituasjon. Tanken om å forebygge at flere blir rusavhengige har til nå fått alt for liten plass i diskusjonen rundt denne reformen.

NNPF støtter ikke en avkriminalisering slik den er skissert av rusreformutvalget i deres rapport. Utvalget foreslår full avkriminalisering av alle typer narkotika, for alle aldersgrupper i hele befolkningen. Vi mener at en slik løsning med høy sannsynlighet vil føre til økt bruk av narkotika og flere skader fra rusatferd.

En avkriminalisering som skissert av rusreformutvalget, vil vanskeliggjøre politiets forebyggende innsats og sannsynligvis gjøre narkotika mer tilgjengelig i samfunnet. Det vil også være enkelte situasjoner hvor en slik løsning vil kunne være til fare for liv og helse.

Forbudets normdannende effekt avhenger blant annet av at det er en reell oppdagelsesrisiko. Et forbud på et papir er ikke tilstrekkelig. Det er tiltakene og strategiene rundt som danner den normdannende effekten. I Norge er forbudet tett knyttet opp mot mange tiltak og en helhetlig strategi hvor det forebygges gjennom normdannelse, avdekking og gode tiltak når man har blitt tatt med narkotika. For ungdommer som begynner med rus, er forbudet med tilhørende strafferamme en viktig faktor for at politiet skal kunne avdekke disse så tidlig som mulig for å muliggjøre tidlig og rask intervensjon fra samfunnet.

Oppsummering av våre synspunkt

Norsk Narkotikapolitiforening forventer:

- En rusreform som hjelper rusavhengige med konkret hjelp og oppfølging.
- At det forebyggende fokuset får en mye større plass i denne reformen enn det som kommer frem i rusreformutvalgets rapport.
- At rusreformen differensierer mellom tungt rusavhengige, rekreasjonsbrukere og ungdom. De som ikke er avhengige og ikke ønsker hjelp til å slutte fra samfunnet må møtes med en reell konsekvens.
- En reform som sikrer lik og god hjelp til dem som blir tatt for narkotikabruk eller som selv ønsker hjelp uavhengig av hvor man bor. Tiltak og reaksjoner må skreddersys til den enkeltes livssituasjon.
- At reformen ikke fører til økt tilgjengelighet og reduserte priser for narkotika fordi politiets innsats mot omsetning og organisert kriminalitet blir vanskeliggjort. Dette ved at man mister helt nødvendige lovhjemler.
- At «rullebladets» forebyggende funksjon i samfunnet ivaretas også etter en reform.
- At reformen fokuserer på å fjerne myten om at norsk narkotikapolitikk er totalt mislykket, slik noen ønsker å male et bilde av. Vi må bli enda bedre på å forebygge overdoser og hjelpe rusavhengige. Samtidig er vi blant verdens beste på lav bruk av rusmidler blant unge.
- At en rusreform bør gjennomføres ved å benytte og eventuelt justere dagens regelverk i henhold til utvalgsmedlem Swahns prinsipale anbefaling. Vi kan lett lage regler om at rusavhengige ikke skal få bøter for sin avhengighet, samtidig som vi bygger videre på de gode alternative straffereaksjonene som vi har utarbeidet over flere år.

Regelendringene vil være omfattende og ha klare negative konsekvenser, mens gevinstene er uklare, svakt dokumentert og langt fra store nok til å forsvare det sjansespillet med våre fremtidige generasjoner denne reformen vil kunne være.

I dette høringsvaret legger vi fram vår faglige og prinsipielle argumentasjon, og gir relevante eksempler på hvordan forslaget fra rusreformutvalget vil kunne slå ut i praksis.

Dagens situasjon

Vi er gode på forebygging

Norge er blant landene i den vestlige verden hvor ungdommer bruker minst narkotika og andre rusmidler. Dette bekreftes for eksempel av den Europeiske skoleundersøkelsen ESPAD¹ fra 1995 og tidligere undersøkelser i regi av Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS). Fra ESPAD-undersøkelsen i 2015 ser vi at andelen 15-16 åringer som noen gang har brukt cannabis i Norge er på 6,5%, mens det i land som Frankrike og Tsjekkia var over 30%. I perioden 2003-2015 var det kun 2-3% av norske 15-16 åringer som hadde brukt cannabis mer enn fem ganger (Bye & Skretting, 2017).

Når det gjelder andre stoffer (kokain, LSD, ecstasy, amfetamin osv.) er det rundt 1-2% av våre 15-16 åringer som oppgir å ha prøvd slike stoffer noen gang. Selv om slike skoleundersøkelser naturligvis har sine metodiske svakheter, vil disse svakhetene i stor grad være tilsvarende i landene vi sammenligner oss med. I Portugal er det for eksempel dobbelt så mange (4%) og i USA er det hele 15% av 15-16 åringer som har prøvd slike stoffer noen gang (ESPAD, 2015).²

ESPAD-undersøkelsene tyder på at Norge har gjort mye riktig i det narkotikaforebyggende arbeidet rettet mot barn og unge. Narrativet om at norsk narkotikapolitikk er mislykket, er ikke korrekt når det gjelder våre unge. 59-85% av norske ungdommer hadde i en alder av 15-16 år debutert med det lovlige rusmiddelet alkohol i perioden 1999-2015.³ Vi ønsker ikke en tilsvarende normalisering av andre rusmidler slik at vi får mer rusrelaterte skader.

Våre medlemmer melder dessverre at de i økende grad møter ungdommer som bagatelliserer farene ved narkotikabruk. Mange ungdommer har fått forståelsen av at det nå skal bli lovlig å bruke narkotika og at de ikke forstår hvorfor politiet bekymrer seg. Ungdommer blir selvsagt påvirket av hvordan enkelte omtaler denne rusreformen. I tillegg til debattformen viser også ungdommene til film, TV-serier og trender i andre land når de normaliserer narkotikabruk.

Vi savner at helsesektoren kommer sterkere på banen med gode kampanjer og informasjonstiltak rettet mot barn og unge.

Tungt rusavhengige

Selv om Norge har lyktes med mye innen forebygging, er det mye som kan gjøres bedre ovenfor landets tungt rusavhengige.

Våre medlemmer møter rusavhengige hver eneste dag. Som oftest er dette en konsekvens av handlinger misbrukeren har begått i ruset tilstand. Vår erfaring er at det er en sammenheng mellom narkotikabruk og mye annen kriminalitet. Vi møter enkeltmenneskene som har planer, håp og drømmer for fremtiden. Vi ser at gruppen med de tyngste rusavhengige i stor grad har vært forlatt av samfunnet i alle år.

At helsevesenet nå skal oppfylle sin rolle og hjelpe disse menneskene er svært velkomment. Men vi er veldig skuffet over de mangelfulle forslagene rusreformutvalget fremmer for hvordan vi faktisk skal hjelpe denne gruppen. Stigma knyttet til straff er selvsagt noe vi må diskutere, men en

¹ <http://www.espad.org/report/figure-13b-lifetime-use-illicit-drugs-other-marijuana-or-hashish-gender-2015-percentages>

² <http://www.espad.org/report/figure-13b-lifetime-use-illicit-drugs-other-marijuana-or-hashish-gender-2015-percentages>

³ <https://www.fhi.no/nettpub/alkoholinorge/omsetning-og-bruk/alkoholbruk-blant-ungdom/#18aarsgrensen-og-de-unges-alkoholdebut>

avkriminalisering vil ikke fjerne mye av den stigma denne gruppen opplever. Dette vil fortsatt knyttes opp mot rusatferd og at man står utenfor samfunnet når det gjelder jobb og sosial aktivitet. Er det da verdt den enorme risikoen vi løper for våre fremtidige generasjoner? Burde vi ikke i stedet fokusere på behandlingsforløp, ettervern og ressurser til sosial- og helsehjelp?

Bøter for tungt rusavhengige gir nok liten normdannende effekt og avskrekker nok ikke denne gruppen fra å bruke narkotika. Selv om man i dag ikke idømmer ubetinget fengsel for bruk og besittelse av narkotika alene, kan tungt rusavhengige ende opp med bøter for narkotika og annen kriminalitet de begår på grunn av sin rusatferd. De fleste av disse bøkene vil tungt rusavhengige få også i fremtiden, uavhengig av straff/sanksjoner for bruk og besittelse av narkotika.

For at rusreformen skal få en effekt overfor denne gruppen må samfunnet finne gode løsninger på hvordan bøter kan gjøres opp for dem som ikke kan betale. Dette er nå i stor grad oppfylt ved at man i 2019 innførte bøtetjeneste i hele landet. Her får man tilbud om å arbeide som alternativ til bøtesoning. Dette er en ordning vi kan bygge videre på.

Samtidig er det viktig å erkjenne at også tungt rusavhengige er strafferettslig tilregnelige og må ta ansvar for sine handlinger. Mye av kriminaliteten disse begår har reelle ofre, for eksempel ved tyveri, vold, trusler etc. Det å bare slette slike bøter uten konsekvenser er lite ønskelig. Kanskje kan man vurdere noen form for ettergivelse av bøkene ved gjennomført behandling, rusfrihet eller lignende? NNPF tror at slike tiltak blir avgjørende for å avhjelpe gruppen med tunge rusmisbrukere. Ved å kunne gjøre opp for sine bøter og kunne starte med blanke ark er det nok lettere å lykkes med veien til et bedre liv.

Samtidig er det et veldig viktig moment at hvis politiet helt stopper å avdekke narkotikakriminalitet blant de som er tungt rusavhengige, vil dette kunne få store utilsiktede konsekvenser. For eksempel kan det da hende at en med store rusproblemer kan få tilbake førerkortet sitt eller få tilgang til jobb i utsatte arbeidsplasser som krever politiattest. Kanskje får personer som ikke er klar for det, tilbake omsorg for barn på bakgrunn av mangel på nye registreringer. Samfunnet bør derfor finne en måte politiet kan registrere slike saker på uten at dette medfører enda flere bøter som blir til gjeld.

Avkriminalisering – et vanskelig begrep

I regjeringens mandat til rusreformutvalget er ikke ordet «avkriminalisering» benyttet, men dette ordet er nå blitt synonymt med den rusreformen vi diskuterer. Utvalgsmedlem Swahn har tatt dissens og sier om dette:

«Utvalget er gitt i oppgave å utrede og foreslå en modell for å oppnå formålet med regjeringens rusreform, Dette innebærer etter utvalgets forståelse en avkriminalisering. Utvalget er ikke gitt i oppgave å utrede spørsmålet om hvorvidt bruk og besittelse av narkotika bør avkriminaliseres. Dette spørsmålet burde, etter mitt syn, vært inntatt i utvalgets mandat»

Vi mener også at avkriminaliseringsspørsmålet burde vært grundig utredet først. Avkriminalisering er ikke én modell, men mange forskjellige modeller som er prøvd ut i forskjellige kulturer og med forskjellige forutsetninger. Noen modeller, for eksempel Portugal sin, kan fremstå som strengere enn slik forbudet håndheves i Norge i dag. Andre steder grenser modellene til en de facto legalisering

hvor avdekking og konsekvensene ved å bryte forbudet er så fraværende at det kan oppfattes som helt konsekvensfritt å bruke narkotika.

Begrepet er vanskelig å forstå for dem som ikke er inne i de tekniske forskjeller innen lovgivning. Mange oppfatter utvalgets forslag som en form for legalisering, melder våre medlemmer som jobber med forebygging i hele landet. Rusreformutvalgets rapport viser selv på side 148 til en undersøkelse i Australia hvor beboere i de to områdene som da hadde avkriminalisert, i mye større grad enn resten av befolkningen feilaktig trodde at det var lovlig å bruke cannabis (10% av befolkningen i de fleste områder, 43% i Australian Capital Territory som hadde avkriminalisert.)

Rusreformutvalget har ikke funnet noen land som har gjennomført en reform slik de foreslår når de vurderer effekter. Utvalgets egen gjennomgang viser at enkelte land som har avkriminalisert opplever en økning av bruk og lavere debutalder, noen opplever det ikke. Dette viser tydelig at det ikke bare holder å skrive at noe er forbudt. Innholdet i hva som faktisk gjøres med forbudet er etter vårt syn av avgjørende betydning.

Det fremstår som åpenbart at store deler av befolkningen lar seg påvirke av forbud hvor man risikerer straffereaksjoner. Hvor mange går for eksempel på rød mann, kontra å kjøre på rødt lys i Norge? Hvordan ser trafikkbildet ut i land hvor man blir ilagt straff for å gå på rød mann?

En amerikansk undersøkelse fra 2014⁴ viste at 10% av studenter som ikke brukte narkotika ville prøve om dette ble lovlig.

Dette ser vi også i norske undersøkelser. I en undersøkelse gjennomført av Sentio/Actis i 2019 opplyser 70% av de spurte at de tror at flere vil prøve illegale rusmidler om det ikke gir noen straffereaksjon.⁵

Forslaget til rusreformutvalget er en av de mest liberale modellene vi har sett i verden og vil av mange oppfattes som en de facto legalisering. Dette på grunn av at oppdagelsesrisiko blir kraftig svekket og det totale fraværet av reelle og troverdige konsekvenser. Dette vil åpenbart påvirke holdningene til norske ungdommer.

I rapportene bestilt av Rusreformutvalget fra Oslo Economics sies det:

«På den annen side kan avkriminaliseringen gi økt helsetap dersom brukerne blir mindre fulgt opp av helsetjenesten enn gjennom dagens oppfølgingstiltak med sterke virkemidler, f.eks. ved bortfall av ruskontrakter. Dersom avkriminaliseringen medfører økt bruk av narkotika kan selv små endringer gi potensielt store konsekvenser for sykdomsbyrden i befolkningen og tilhørende verditap for samfunnet.»⁶

Forbudet mot bruk og besittelse av narkotika er i stor grad basert på solidaritet med de mest utsatte i samfunnet. Endringer i lovverket vil trolig gjøre narkotika mer tilgjengelig og føre til økt sosial aksept.

⁴ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24589410>

⁵ <https://www.aftenposten.no/norge/i/LABWQ4/rusreformen-70-prosent-tror-flere-vil-proeve-narkotika-dersom-det-ikke-er-straffbart>

⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-26/id2683531/>

Norge har et lavt forbruk av narkotika, og store endringer vil være et eksperiment med ukjent resultat.⁷

Vi anbefaler at man i arbeidet med å gi helsehjelp til rusavhengige ikke benytter ord og uttrykk som vil oppfattes som en legalisering eller benytter virkemidler som svekker eller ødelegger politiets verktøykasse. Det er et tankekors at de ivrigste forkjemperne av forslaget til rusreformutvalget er enkeltpersoner og organisasjoner som arbeider for en legalisering av narkotika.

Kan en avkriminalisering redusere overdosene blant tungt rusavhengige?

Når det gjelder påstander enkelte kommer med om at en rusreform slik den er skissert vil kunne redusere overdosetallene for denne gruppen, er det ikke forskningsmessig belegg for å hevde dette. Når det er sagt, er én overdose én for mye.

Vi ser at også rusreformutvalget mener tallene for overdoser i Norge sammenlignet med andre land må tolkes med varsomhet. Utvalget argumenterer ikke med at forslaget vil redusere overdoser.

Norge har allerede innført delvis avkriminalisering og lovlig tilgang på legemidler for å hindre uheldige konsekvenser og bedre livssituasjonen for tungt rusavhengige. Dette hensynet til tungt rusavhengige har man klart under dagens lovgivning.

Sprøyteromsloven (nå Brukerromsloven) har siden 2004 gitt et geografisk unntak for besittelse av en brukerdose for dem med lovlig adgang til sprøyterom/brukerrom.⁸

Siden 1998 har Legemiddelassistert rehabilitering (LAR) vært allment tilgjengelig i Norge. Ordningen gir lovlig tilgang på legemidler for opiatavhengige. Ordningen har blitt gradvis utvidet og kravene for inntak redusert med årene. Nå behandler man over 8000 pasienter i LAR, og man skal forsøke å benytte heroin i behandling.

Disse tiltakene har uten tvil ført til bedre livskvalitet for rusavhengige, og er gjennomført under dagens lovverk. Når det gjelder overdoser fikk man en reduksjon fra en topp rundt årtusenskiftet. Siden 2003 har dessverre denne effekten flatet ut. Det er også verdt å merke seg at det i tre år på rad har vært flere overdoser på slike opiatbaserte legemidler enn på heroin. Vi klarer ikke å skille ut om disse legemidlene stammer fra LAR-programmet.⁹

Enkelte hevder i debatten at avkriminalisering i Portugal har redusert overdosene. Portugal gjennomførte samtidig med innføringen av avkriminalisering en stor opprustning innen helse- og sosialtjenester. For å få til en bedring av overdosetallene må man se på mange andre faktorer som bedre behandling, bedre LAR-program, bedre oppfølging i fengsel og bedre ettervern etter endt soning. Avkriminaliseringen i Portugal er også en helt annen modell enn det Rusreformutvalget foreslår.

De tiltakene som vil kunne ha effekt på forebygging og overdoser kan være svært ressurskrevende. NNPF er derfor skuffet over at det i mandatet til rusreformutvalget sies at det skal lages en modell som ikke krever mer penger. Samtidig er forslaget til rusreformutvalget svært kostnadskrevende.

⁷ Meld. St. 30. (2011-2012) [Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk.](#)

⁸ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2004-07-02-64>

⁹ <https://www.actis.no/nyhet/legemidler-tar-flere-liv-enn-heroin>

Samarbeid mellom justis, helse og kommuner

International Standards on Drug Use Prevention gir flere gode retningslinjer for hvordan rusforebygging kan foregå.¹⁰ I Norge er forebygging politiets primærstrategi. Mange av disse tiltakene eksisterer allerede i Norge, i motsetning til mange andre land som har vurdert en liberalisering av ruspolitikken.

Norsk politi utdanner et stort antall høyt kvalifiserte fagpersoner gjennom Politihøgskolens etter- og videreutdanningsprogram. Det legges ned en uvurderlig rus- og kriminalitetsforebyggende innsats i alle politidistrikter. Etter vårt syn er det derfor utenkelig at politiet i Norge ikke skal ha en rolle som avdekker, koordinator, samtalepartner og rusforebygger i fremtiden.

En mer human ruspolitikk er ikke å avstå fra å avdekke bruk og besittelse. Det er store internasjonale forskjeller på hvilke straffereaksjoner man benytter, og her fremstår de norske reaksjonene som humane og treffsikre. Mange av de mulighetene vi har i dag ligner på de reaksjonene Portugal innførte etter sin reform. Norge er i dag langt fremme når det gjelder alternative straffereaksjoner for både ungdom og tungt rusavhengige. Det finnes flere flotte eksempler på samarbeid mellom kommune, politi og helsevesen innenfor dagens lovverk. Problemet i dag er at disse tilbudene varierer fra kommune til kommune. En ungdom som bor i én kommune kan ende opp med bot for bruk eller besittelse, i motsetning til en ungdom som bor 100 meter unna i en annen kommune, som kan ende opp med god helsehjelp og oppfølging.

Ruskontrakter

Rusreformutvalget har forsøkt å etablere et narrativ hvor nær sagt all inngripen fra samfunnet som ikke er samtykkebasert defineres som en krenkelse. Vi erfarer at mange ungdommer har fått god hjelp av ruskontrakter initiert av politiet gjennom straffesaker hvor man slipper straff dersom man gjennomfører de tiltak som helsevesenet setter inn. Forskning viser at man kan få gode resultater av rusbehandling hvis man motiveres gjennom for eksempel betingede reaksjoner. National Institute of Drug Abuse (NIDA) i USA sier at en stor andel av dem som møter i behandling oppgir betingede reaksjoner som en viktig grunn til oppmøtet, og at de fleste studier viser at de som kommer til behandling gjennom slike betingede reaksjoner har like bra eller bedre resultat enn de som ikke kommer med slikt press.¹¹

Nordlandsforskning evaluering av ungdomsstraff viser at ruskontroll var ett av få tiltak innen rusbehandling for ungdommer. I forskningsrapporten heter det:

«Ett tiltak som er tilgjengelig, og som i casestudien har vist seg å ha hatt gunstig effekt, er streng ruskontroll i form av ukentlige tester over lang tid. For flere av ungdommene var det nettopp kravet om rustester som hjalp dem inn i et «bedre spor.»»¹²

Våre medlemmer gir også uttrykk for at mange ungdommer oppgir nettopp det faktum at man er satt på ruskontrakt som en god unnskyldning til å si nei når man blir tilbudt narkotika av venner.

¹⁰ [UNDOC - International Standards on Drug Use Prevention, 2nd updated edition](#)

¹¹ <https://www.drugabuse.gov/publications/principles-drug-abuse-treatment-criminal-justice-populations/legally-mandated-treatment-effective>

¹² <http://m.nordlandsforskning.no/getfile.php/1327173-1566817326/Dokumenter/Rapporter/2019/NF-rapport%202-2019.pdf>

TIUR – en god og kunnskapsbasert modell

Vi ønsker å løfte frem en modell som benytter ruskontrakter og som tilbyr et skreddersydd tilbud til den enkelte ungdom. TIUR (Tidlig Intervensjon – Unge og Rus) i Ringsaker kommune er et tverrfaglig samarbeid for ungdommer opp til 24 år som blir tatt for bruk eller besittelse av narkotika. Denne modellen er forskningsmessig evaluert av Høgskolen i Innlandet.¹³ Resultatene viste eksempelvis at de ungdommene med flest utfordringer i livet var de som opplevde størst utbytte av TIUR- modellen.

NNPF håper rusreformen kan gi personer som blir tatt for bruk og besittelse et likt helsetilbud, uavhengig av hvor de bor i landet. Dette kan enkelt gjøres innenfor dagens rammer i lovverket i en modell slik som TIUR.

Ved å avkriminalisere vil man fjerne muligheten til å benytte ruskontrakter i saker kun relatert til bruk, besittelse og kjøp av narkotika. Vi bør heller forsøke å gjøre disse flotte tilbudene tilgjengelig for flest mulig uavhengig av alder.

Politiets rolle i det rusforebyggende arbeidet

Politiets arbeid med narkotika har endret seg mye de siste ti årene. Forebygging er nå politiets nye primærstrategi. Vi vet fra rusforskning at tilgjengelighet og pris påvirker hvor mye rusmidler som brukes. Politiet og tollvesenet må derfor hindre innførsel til landet samt salg og omsetning i nærmiljøene. Som samfunn må vi sammen sørge for å holde etterspørsel nede ved at færrest mulig starter med rus.

Politiets rolle i det rusforebyggende arbeidet opp mot brukere er i dag en "avdekker"-rolle. Vi ser at rusreformutvalget fastslår at politiet må ha denne rollen. Regjeringen ønsker også å videreføre denne rollen for politiet i det rusforebyggende arbeidet slik det er vist i Granavolden-plattformen.¹⁴

For å kunne utføre denne rollen er politiet helt avhengig av å kunne benytte sin «verktøykasse», altså tvangsmidler til etterforskning omtalt i Straffeprosesslovens fjerde del. Dette er hovedsakelig snakk om ransaking av person, sted, digitale medier og kunne dokumentere narkotikabruk gjennom for eksempel spyttprøve. Rusreformutvalget sitt forslag vil vanskeliggjøre dette. Konsekvensene vil være store både innen forebygging, men også i etterforskning av alvorlig og profittmotivert organisert kriminalitet. Dette vil vi omtale videre i høringsvaret vårt.

NNPF er opptatt av at den forestående rusreformen ikke skal medføre lavere oppdagelsesrisiko. Samfunnet er ikke tjent med at politiet avdekker færre bruk- og besittelsessaker, særlig blant ungdom hvor vi ønsker tidlig intervensjon. Lavere oppdagelsesrisiko vil kunne få konsekvenser for rusrelatert kriminalitet som vold, overgrep, trafikksikkerhet samt sikkerheten på utsatte arbeidsplasser mm.

De lovmessige konsekvensene for politiet vil sannsynligvis også medføre at narkotika blir enda mer tilgjengelig ved at arbeidet mot omsetning på offentlig sted, skoler og lignende arenaer blir svært vanskeliggjort med forslaget fra rusreformutvalget.

Økt rusbruk kombinert med å svekke politiets rolle som avdekker, vil indirekte svekke barns behov for samfunnets inngripen ved mangelfulle omsorgssituasjoner. Politiets etterforskning har blant annet etter loven som formål å avdekke informasjon som har betydning for barnevernets

¹³ <http://kriminalitetsforebygging.no/dokument/tiur-modellen-i-ringsaker-en-forskningsbasert-evaluering/>

¹⁴ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id2626036/#helse>

saksbehandling.¹⁵ Antall barnevernsmeldinger og kvaliteten på disse vil reduseres betydelig med forslaget til rusreformutvalget. Barnevernet vil dermed få dårligere forutsetninger for å treffe vedtak som er til barnets beste. I enkelte akutte tilfeller kan også forslaget til rusreformutvalget føre til fare for at liv kan gå tapt.

Vi ønsker å minne om FNs barnekonvensjons artikkel 33 som pålegger oss å:

«treffe alle egnede tiltak, herunder lovgivningsmessige, administrative, sosiale og undervisningsmessige tiltak, for å beskytte barnet mot ulovlig bruk av narkotiske eller psykotrope stoffer, slik disse er definert i de relevante internasjonale traktater, og for å hindre at barn blir brukt i ulovlig produksjon og handel med slike stoffer.»

Rullebladet som forebyggende funksjon

Politiattest, folkelig kalt «rullebladet», er en viktig del av samfunnets forebyggende innsats. I dag brukes rullebladet for å verne om hvem som får skytevåpen, ha risikoutsatte jobber, bevillinger, førerkort mm. Her ønsker vi ikke å følge Portugals eksempel, hvor man f.eks. kan bruke kokain hver dag i 10 år og likevel bli politi, kirurg eller pilot. Vi kan vanskelig se at avkriminalisering gir samme mulighet til å ivareta samfunnets behov for forebygging.

I Portugal fremstår dette i noen grad å være løst på papiret ved at nemdene for eksempel kan inndra muligheten til å eie våpen. Problemet med den portugisiske modellen er at den utelukkende baserer seg på informasjon som den enkelte selv velger å opplyse nemdene om. Da NNPF besøkte nemdene i 2017 var disse helt løsrevet fra justis og hadde ikke innsyn i datasystemene for å kunne dobbeltsjekke de opplysninger som eventuelt ble oppgitt av den henviste. Vi la i tillegg merke til det omfattende og aggressive gatesalget i Portugal når politiet ikke prioriterte mindre narkotikakriminalitet.

Det er en myte at mindreårige får rullebladet sitt ødelagt av for eksempel bruk og besittelsesaker i Norge i dag. I Politiregisterlovens § 41 står det at selv uttømmende vandel skal være uten anmerkning for personer som var under 18 år på gjerningstidspunktet og som ikke har begått alvorlig eller gjentatte lovbrudd. For personer over 18 år forventer samfunnet mer, uavhengig av om det handler om å kjøre fra politiet eller kjøpe narkotika.

NNPF mener at Politiregisterloven ivaretar samfunnets behov for at mindreårige skal få en ny sjanse. Dersom man ønsker at bruk, besittelse og erverv ikke skal komme på rullebladet, står man ovenfor en svært vanskelig oppgave for å forebygge at våpenkort etc. ikke gis, samt at utsatte jobber ikke besettes av personer med rusproblemer. Dette vil også kunne få store konsekvenser for politiets arbeid med å varsle arbeidsgivere om ansatte med rusproblemer i utsatte arbeidsplasser.

Utvalgets forslag - konsekvenser for politiets forebyggende arbeid

Når en person blir tatt med narkotika, vil politiets etterforskning søke å avdekke om man snakker om stoff ment for salg eller eget bruk slik at riktig reaksjon kan foreslås. For å kunne utføre rollen som avdekker, er politiet helt avhengig av å kunne benytte sin «verktøykasse». Noen av disse følger av politiloven, men når man skal etterforske, er dette hovedsakelig tvangsmidler i Straffeprosesslovens

¹⁵ [Straffeprosessloven § 226e](#)

fjerde del. De mest brukte er som nevnt ransaking av person, steder, digitale arena og rustesting gjennom for eksempel spytt og urinprøver.

Hvis man fjerner strafferammen i legemiddeloven og fjerner erverv av narkotika fra straffeloven, slik Rusreformutvalget foreslår, mister politiet i stor grad muligheten til å kunne etterforske om man står overfor en bruker eller selger. Erverv av narkotika er foreslått avkriminalisert. Rusreformutvalgets forslag innebærer at kjøperen og brukeren ikke har gjort noe straffbart. Etterforskning av hvem man har kjøpt narkotika fra er sentralt i politiets innsats mot narkotikaomsetning.

Salg av narkotika er ikke foreslått avkriminalisert og skjellig grunn til mistanke om dette kan utløse de aktuelle tvangsmidler til ransaking. Dette er mer en teoretisk mulighet etter utvalgets forslag og lite aktuell i praktisk politiarbeid. Det er teoretisk mulig å ransake hos andre enn mistenkte, men reglene for dette er svært strenge og krever innhenting av beslutning fra påtalemyndighetene eller retten. I dag kan politimannen selv beslutte dette dersom formålet med ransakingen vil kunne forspilles. I narkotikasaker er det ofte hastverk før bevis blir ødelagt.

Dagens lover og hjemler er bygget opp gjennom mange år med kunnskap og erfaringer. Disse sikrer både rettssikkerhet og en fornuftig og effektiv håndhevelse. Rusreformutvalget foreslår å erstatte disse hjemlene med en visitasjonshjemmel som kun skal gjelde overfladisk på personen, bagasje og midlertidige oppbevaringssteder.

Å skjule narkotika under klær er svært vanlig både blant tungt rusavhengige, men også blant ungdom og rekreasjonsbrukere. Narkotika gjemmes for eksempel ofte i sokker eller i snusbokser som legges i undertøyet. At politiet ikke kan undersøke under klær, på bopel eller ta rustester, vil selgere, mindreårige og rekreasjonsbrukere kunne utnytte.

Mindreårig, gravide og foreldre

Hvis en mindreårig, gravid eller småbarnsforelder tas for bruk eller besittelse av narkotika, vil politiet innhente informasjon i straffesaken. Dette vil kunne ha betydning for barnevernet, noe som er et definert formål med politiets etterforskning.¹⁶ Denne informasjonen viderefremmes i form av en bekymringsmelding eller muntlig på stedet i alvorlige saker.

Politiet forvalter samfunnets adgang til å bruke makt mot borgerne og innehar hjemler som hverken helsevesenet eller barnevernet har. Ransaking av bopel kan gi ytterligere informasjon i straffe- og barnevernssak. Elektroniske bevis på telefoner, pc og sosiale medier belyser bruksmønstre og hvordan man har ervervet narkotikaen.

En rustest, for eksempel spyttprøve, gir viktig informasjon som vanskelig kan innhentes i ettertid. Noen rusmidler er ute av kroppen i løpet av få timer. Denne informasjonen bidrar til grunnlaget for at barnevernet kan vurdere om det er så akutt fare for barnet at det må gjennomføres en akutt plassering, eller om man har bedre tid til å sette inn hjelpetiltak. Det er etter vår erfaring svært vanlig at barn holder skjult omfanget av narkotikabruk helt til politiet legger frem konkrete bevis, også når det gjelder lovlige rusmidler. Politiet mister med dette forslaget hjemmelen til å gjennomføre slike tester. Man er også i dag avhengig av samarbeid fra barnet og tar for eksempel ikke urinprøver med fysisk tvang. Ved nesten alle slike prøver i dag er det tilstrekkelig å opplyse mistenkte om at dette er besluttet som et tvangsmiddel av en politiadvokat eller retten.

¹⁶ [Straffeprosessloven § 226e](#)

Det er også verdt å merke seg vernet som ligger i at foreldre fungerer som verge for barna sine til de er 18 år med de rettigheter og forpliktelser det medfører på strafferettens område. I forslaget til Rusreformutvalget vektlegges den helserettslige myndighetsalderen som er 16 år. Ungdom under 18 år vil innkalles til obligatorisk samtale sammen med sine foresatte. Etter at man er 16 år, kan man velge om foreldre skal være med på den videre frivillige kartleggingen. Vi ønsker ikke at ungdommers rusbruk skal likestilles med taushetsplikten ungdommer for eksempel trenger rundt prevensjonsmidler.

Eksempel på hvordan forslaget til utvalget vil se ut i praksis

Politiet observerer en mindreårig i et rusbelastet miljø. Observasjoner og samtaler gjør at politiet anser det som overveiende sannsynlig at barnet har brukt narkotika. Politiet vil kunne prate med den mindreårige og visitere personen overfladisk. Narkotika skjult under klær og på bopel vil ikke bli funnet. Barnevernstjenesten og/eller foreldre må selv eventuelt finne dette. Det blir svært vanskelig for politiet å etterforske hvordan barnet har kjøpt narkotikaen.

Politiet vil ikke ha anledning til å gjennomføre en rustest (for eksempel spytt eller urin) om ikke barnet selv ber om det.

Politipatruljen vil varsle foreldre og barnevernet som har mange spørsmål politiet vanskelig vil kunne besvare. Hva har barnet brukt? Hvor lenge har barnet brukt narkotika? Hvem har solgt narkotika til barnet? Hvordan har barnet finansiert dette? Selger barnet også narkotika og har det kontakt med tunge kriminelle miljøer?

Barnet vil bli «pålagt» å møte for en kommunal rådgivningsenhet, men uten reelle konsekvenser om barnet ikke møter. Rusreformutvalget foreslår at konsekvensen kan være å koble på barnevernet, men de vil jo allerede være koblet på av politiet gjennom bekymringsmelding og/eller samtaler på stedet.

Personer med utsatte arbeidsplasser

På samme måte som over, vil politiet prioritere å etterforske en person som kjøper eller bruker narkotika og arbeider ved en utsatt arbeidsplass. Det er mange eksempler fra politiets arbeid hvor man har avdekket personer som arbeider med ansvar for barn, brannfolk, forsvarsansatte, politiansatte, los, helsepersonell osv. Uten adgang til å ta rustesten vil politiets varsling til slike arbeidsgivere gi dårligere beslutningsgrunnlag og bli vanskeliggjort.

Rusreformutvalgets forslag skyver nesten hele ansvaret over på den enkelte arbeidsgiver. Siden bevis for narkotikabruk kan forsvinne ut av kroppen på timer, vil slike bevis ofte være borte før arbeidsgiver selv kan gjennomføre en eventuell rustest.

Eksempel på hvordan forslaget til utvalget vil se ut i praksis

Politiet observerer to personer som sniffer det som fremstår som et hvitt pulver på et utested. Politiet vil da ha hjemmel til å snakke med og visitere personene overfladisk. På den ene ble det ikke funnet noe, mens det ble funnet to piller med dopingmidler i lommen til den andre.

Det viser seg at begge jobber som pilot. Begge nekter for bruk av narkotika og ønsker ikke samarbeid.

Bruk av dopingmidler er straffbart og på samme måte som narkotikabruk forbundet med atferd som kan skape faresituasjoner for brukeren og andre. Piloten med dopingmidlene ble ransaket. På telefonen til personen ble det funnet tekstmeldinger som viste bruk av dopingmidler og amfetamin

over lang tid. Selgeren ble identifisert og senere etterforsket. En urinprøve dokumenterte bruk av dopingmidler. Arbeidsgiver ble varslet neste morgen og informert om de bevis som var relevant opp mot sikker drift av flyselskapet. Piloten fikk en påtaleunntatelse med vilkår om å gjennomføre behandling for dopingbruken sin.

Den andre piloten var kranglete og ønsket ikke å motbevise politiets mistanker med en rustest. Arbeidsgiver ble varslet neste morgen, men før arbeidsgiver kunne gjennomføre en rustest var stoffene ute av kroppen. Arbeidsgiver ble stående i en svært vanskelig vurdering da piloten nektet for å ha gjort noe galt. Han mente seg trakassert av politiet og at det var derfor han ikke ville samarbeide på stedet. Han ble «pålagt» å møte for helsevesenet, men ønsker ikke dette. Det ble ingen konsekvenser for manglende oppmøte.

Rekreasjonsbrukere

Den største andelen som bruker narkotika er ikke tungt rusavhengige og ser sjelden selv at de trenger helsehjelp. Denne gruppen påvirker normene i samfunnet og vil i sosiale settinger påvirke personer rundt seg. En eller to av ti risikerer også avhengighet av for eksempel cannabis. Det er for dem det ikke går bra med, at samfunnet må forebygge en økning i narkotikabruk.

Eksempel på hvordan forslaget til utvalget vil se ut i praksis

Politiet observerer en gruppe personer i en park sittende rett ved en lekeplass. Noen røyker cannabis og flere andre drikker fra en spritflaske. Politiet vil ha hjemmel til å snakke med og visitere dem som røyker cannabis overfladisk.

De som brukte cannabis blir «pålagt» å møte for helsevesenet. Det blir ingen reelle konsekvenser for manglende oppmøte.

De som drakk sprit på offentlig sted ble anmeldt og bøtelagt for brudd på alkoholloven.

Narkotikasalg og organisert kriminalitet

De fleste mindre narkotikasaker dukker opp i forbindelse med annen kriminalitet eller patruljevirkosomhet. Politiet vet sjelden om man står ovenfor en bruker, selger eller en som både selger og bruker før man har etterforsket. Omsetning på offentlig sted og skoler handler sjelden om større kvanta, men er det som berører publikums trygghetsfølelse og rekruttering til narkotikamiljø mest. Mange brukere selger også mindre kvanta og vil kunne gjøre dette tilnærmet risikofritt med forslaget til Rusreformutvalget.

Med forslaget til Rusreformutvalget kan ikke politiet ransake disse stedene hvor man tradisjonelt finner indikasjoner på salg før man allerede har sannsynlighetsovervekt om salg i forkant. Dette må gjerne skaffes gjennom for eksempel spaning eller informasjonsinnhenting. Dette er svært ressurskrevende og egner seg mest i større saker.

Bevis som kan belyse om man står ovenfor en selger eller rusavhengig finnes på siktedes person, i elektroniske spor på for eksempel telefon, på hans/hennes bopel eller andre steder han/hun disponerer. Dette kan være narkotikaregnskap, kontanter, ytterligere kvantum med narkotika, utstyr for pakking og veiing av narkotika til salg, kommunikasjon med kunder, eller kommunikasjon som viser at man er en kunde.

Organiserte kriminelle er avhengig av mange mindre selgere på gatenivå for å tjene penger. Forslaget til rusreformutvalget vil gjøre politiets innsats mot narkotikasalg på skolen og offentlige steder svært tungvint og ressurskrevende.

Virkemidlene som brukes i mindre saker er også sentral i bekjempelsen av organisert kriminalitet. Forslaget vil være svært vanskelig å håndtere i praksis. Hvis politiet leter etter et depot og det lukter cannabis fra en leilighet. Hvordan skal politibetjenten vite om det lukter 2 kg, 16 gram eller 9 gram marihuana? Med rusreformutvalgets forslag vil ikke 9 gram gi anledning til å ransake leiligheten uten at man bruker mye ressurser på å innhente informasjon som underbygger salg eller oppbevaring av større mengder.

Det er også svært sannsynlig at mange som selger narkotika vil bli henvist til helsemyndighetene når politiet ikke kan etterforske dette spørsmålet effektivt på stedet.

Eksempel på hvordan forslaget til utvalget vil se ut i praksis

Dørvakter ved et utested stopper en politipatrulje. De hadde observert litt hasj i hånden på en gjest og var usikker på om de kunne holde ham tilbake til politiet kom siden dette ikke er straffbart lenger. Politiet vil ha hjemmel til å snakke med og visitere personen overfladisk.

Narkotika skjult under klær og på bopel vil da ikke bli funnet. I lommen til personen finner politiet 14 gram marihuana, 4 gram kokain og 0,5 gram MDMA. Alt er delt opp i salgsdoser og verdt flere tusen kroner. Personen forklarer at dette akkurat er kjøpt til egen bruk og at det er derfor det er oppdelt i brukerdoser.

Politiet kan i praksis ikke undersøke mobiltelefon opp mot salg, hvem man eventuelt har kjøpt av eller ransake bopel da man ikke har indikasjoner på salg i forkant av kontrollen. Både selger og bruker vil ha stoff oppdelt i salgsdoser. Ønsker politiet å ransake telefonen til personen, må de innhente tillatelse fra en jurist om å ransake hos en som etter loven er uskyldig. Dette vil i liten grad være gjennomførbart. Det vil sannsynligvis ikke være forholdsmessig å beholde telefonen til en person som ikke er mistenkt for noe som ikke lenger er straffbart over flere dager for å sikre denne.

Narkotikaen vil bli beslaglagt og personen gitt et «pålegg» om å møte for helsevesenet. Om personen ikke møter til avtalen, blir det ingen reaksjon.

Narkotikasalg på internett

Det blir mer og mer vanlig med narkotikasalg via sosiale medier og internett. Ved at politiet mister muligheten til å ransake narkotikabrukere og kjøperes telefoner og sosiale medier vil man i stor grad miste grunnlaget for å skaffe informasjon og bevis mot slik omsetning. Siden kjøper ikke risikerer straff så lenge narkotikasalg foregår innenlands, vil man sannsynligvis se en stor økning i denne typen salg, som allerede i dag er svært ressurskrevende for politiet å forebygge og etterforske.

Politiet har allerede erfaring med at eksempelvis Snapchat benyttes for å selge narkotika til ungdom. Når man vet hvor mye tid unge tilbringer på sosiale medier, er dette en svært egnet arena for omsetning av narkotika. Det vil være høyst problematisk om politiet mister muligheten til å skaffe viktig informasjon på disse mediene.

Mengden illegale rusmidler som skal falle inn under definisjonen bruk og besittelse

I dag straffes bruk og/eller besittelse av narkotika til egen bruk etter legemiddeloven. Større mengder straffes etter straffelovens § 231 og kalles da oppbevaring. Mengder ment for salg omfattes av straffeloven uansett mengde.

Besittelse omfatter narkotika i små mengder, og er rent midlertidig befatning med stoff som er forbundet med egen bruk (jf. bl.a" Rt. 2005 s1319). Grensen mellom besittelse og oppbevaring går i dag normalt ved én til to brukerdoser. Hver sak skal avgjøres individuelt, men tradisjonelt har grensen mellom legemiddeloven og straffeloven gått ved rundt to gram for cannabis.

Grensen for når man kan avgjøre saker med forelegg omtales i Riksadvokatens rundskriv om narkotika 02/2014. Når det gjelder cannabis, har denne grensen vært 15 gram.

Rusreformutvalgets flertall har foreslått å heve grensen for besittelse av cannabis til 15 gram. De foreslåtte terskelverdiene er tilsvarende høye for alle typer narkotika. Det er altså ikke bare bruk og besittelse av narkotika etter legemiddeloven som utvalget foreslår avkriminalisert. De foreslår også å avkriminalisere mengder som i dag omfattes av straffelovens § 231, samt erverv av narkotika i samme paragraf.

De foreslåtte mengdene vil være en gavepakke til narkotikasalg på offentlig sted og i skoler. Hvis man kan gå med minst 20-30 brukerdoser av forskjellige typer stoff uten å risikere straff, blir politiets forebyggende arbeid svært vanskeligjort. Mistanke om salg vil da i stor grad kreve at man ikke blir tatt på fersk gjerning for de mindre kvantum. Narkotikaselgere i våre nærmiljø tilpasser seg i dag allerede til grensene for når man får forelegg og når man risikerer fengsel. I tillegg er ikke grensene som rusreformutvalget foreslår justert for styrkegrad. Det som var ment å være 20-30 brukerdoser kan for enkelte stoffer, være flere hundre brukerdoser. Vi snakker i enkelte eksempler om verdier for flere titusen kroner.

NNPF er av den oppfatning at grensene som gjelder i dag bør videreføres, eventuelt at man legger seg på mindretallet i rusreformutvalgets sitt forslag.

Det er uansett svært viktig at det er en åpning for subjektiv vurdering fra en politijurist. I noen tilfeller utnyttes grensene av selgere. Noen brukere har høyere forbruk enn andre.

Skal misbruk av alkohol omfattes av reformen?

De lovlige rusmidlene er de mest utbredte og de som gir mest skade. De fleste ungdommer prøver alkohol i ungdomsårene på fest. Noen blir da skadet eller gjør ting de angret på, som å teste narkotika. Det første rusmiddelet som våre medlemmer erfarer at barn og unge eventuelt begynner med på daglig basis, er cannabis. Våre medlemmer ser svært få mindreårige som benytter alkohol daglig, dette blir et mer utbredt problem blant voksne.

Fordi alkohol er et lovlig rusmiddel, har man få gode tiltak fra politiets side. NNPF stiller seg positiv til at personer som åpenbart misbruker for eksempel alkohol eller andre lovlige rusmidler skal få tilbud om og eventuelt pålegg om hjelp.

Bør bruk av dopingmidler omfattes av reformen?

NNPF minner om argumentasjonen som ble benyttet da bruk av dopingmidler ble kriminalisert i 2013. Den samme argumentasjonen er like aktuell i dag for å beholde muligheten for straff i mindre

narkotikasaker. NNPF foreslår i sitt forslag at man skal opprettet innslagspunkt i alle landets kommuner for dem som blir tatt for bruk av narkotika eller selv ønsker hjelp med å slutte med dette.

Det er i dag gode erfaringer med bruk av påtaleunntelser for de som blir avdekket for bruk av dopingmidler. Akkurat som i narkotikasaker er kunnskapen om dopingbruk og tilgjengelig tilbud svært varierende i landets kommuner.

Steroideprosjektet er et nasjonalt behandlings- og kunnskapsutviklingsprosjekt. Prosjektet arbeider med et hovedmål om at brukere av anabole steroider med helseproblemer og deres pårørende skal få kunnskapsbasert og god behandling uansett hvor i landet de bor.¹⁷

Vi mener at innslagspunktene i kommunen også skal inneha kunnskap om og bidra til å systematisere tilbudet også i saker som gjelder bruk av dopingmidler på lik linje med andre rusmidler.

NNPFs forslag til ny modell

NNPF mener det er reaksjonene når man blir tatt for bruk og besittelse som utgjør den virkelige rusreformen. Gode og kunnskapsbaserte reaksjoner legger standarden for en human ruspolitikk.

NNPF mener at en ansvarlig rusreform minimum må ivareta følgende punkter:

- Politiets hjemler til etterforskning i straffeprosesslovens fjerde del må videreføres også i saker som omhandler bruk, besittelse og erverv av narkotika. Selv tilsynelatende små endringer her vil få store konsekvenser for politiets mulighet til å arbeide forebyggende og bekjempe omsetning av narkotika.
- Rullebladets forebyggende funksjon må ivaretas opp mot utsatte arbeidsplasser, våpensøknader, førerkort mm.
- Det må være en reell konsekvens for dem som ikke ønsker eller følger opp tilbud om helsehjelp. Det må være et tydelig skille i reaksjonen opp mot tungt rusavhengige kontra rekreasjonsbrukere og ungdom.
- Terskelverdiene som skiller mellom besittelse til eget bruk og oppbevaring bør maksimalt økes til mindretallets i rusreformutvalgets innstilling. Det vil kunne forekomme noen få saker som åpenbart omhandler egen bruk av narkotika, men som faller litt utenfor disse terskelverdiene. I slike tilfeller bør påtalemyndigheten kunne bruke påtaleunntelser med vilkår om behandling etter en skjønnsmessig vurdering.

Rusreformutvalgets kunnskapsgrunnlag viser at man sannsynligvis ikke kan gjennomføre en ansvarlig rusreform gjennom en avkriminalisering uten tunge regelendringer med uante konsekvenser. Det vil påløpe store kostnader og en stor risiko for økt bruk og skader i samfunnet.

Utvalgsmedlem Swahn har tatt dissens. I sin prinsipale anbefaling (punkt 20.4.1) i rusreformutvalgets rapport:

¹⁷ <https://oslo-universitetssykehus.no/fag-og-forskning/nasjonale-og-regionale-tjenester/tsb/nasjonal-kompetansetjeneste-tsb/vare-prosjekter/steroideprosjektet>

«Min anbefaling er å videreføre dagens mulighet for bruk av straff, dog med enkelte presiseringer: Bruk av straff ovenfor de som er narkotikaavhengige (problembrukere), anbefales som hovedregel ikke, fordi det etter mitt syn er svært liten eller ingen individualpreventiv effekt for denne brukergruppen. I tillegg vil det være å legge sten til byrden for en allerede tungt belastet gruppe i befolkningen. Praksis for som hovedregel ikke å anvende straff i slike saker, kan reguleres gjennom for eksempel påtaledirektiv.

For å styrke helsehjelpen til problembrukere bør det, i tillegg til den styrkede helsehjelpen som foreslås i flertallets modell, pålegges kommunene å opprette drop-in plasser som er tilgjengelige 24 timer i døgnet. På den måten kan politiet eller andre bidra til å utnytte eventuell motivasjon som finnes hos brukeren der og da når vedkommende blir avdekket av politiet.

For ikke-avhengige brukere av narkotika (eksperimentbrukere og rekreasjonsbrukere, inkludert personer under 18 år) anbefaler jeg å opprettholde mulighet for bruk av straff, men med en utvidelse av de alternative straffereaksjoner.

Det kvalitative innholdet i dagens alternative straffereaksjoner anbefales forbedret, og andelen der det brukes alternative straffereaksjoner for denne gruppen, anbefales økt. For personer under 18 år som avdekkes for bruk og besittelse av narkotika, anbefales i tillegg en pålagt foreldreveiledningssamtale utført av ruskonsulent i kommunen.»

NNPF støtter Swahns prinsipale anbefaling og mener at en rusreform bør gjøres ved å benytte dagens lovverk og utnytte muligheten som ligger i påtaleunntatelser.

Straffelovens § 29 lister opp det som etter straffelovens definisjon er å anse som straff, for eksempel fengselsstraff. Påtaleunntatelser listes opp i § 30 som «Andre strafferettslige reaksjoner». Etter EMK og andre definisjoner vil både påtaleunntatelser og mange av tiltakene i Portugal sin modell for avkriminalisering kunne omfattes av straffebegrepet. Dette mener NNPF ikke er til å unngå i en effektiv modell.

Våre medlemmer som jobber med barn og unge melder at mange foreldre ønsker tilgang på frivillige ruskontrakter til barn de er bekymret for. Det bør i en ny ordning legges til rette for at man kan komme inn under en frivillig ordning før man eventuelt blir avdekket av politiet igjennom en straffesak. På den måten har politi, utekontakter osv. et fast innslagspunkt man kan henvise til også utenfor straffesaker.

I tillegg til Swahns anbefalinger ønsker NNPF:

- Et påbud om at alle kommuner skal opprette ett felles innslagspunkt for dem som frivillig ønsker hjelp eller er blitt avdekket av politiet for bruk og besittelse til eget bruk. Dette innslagspunktet skal ha oversikt over kommunens totale tilbud i slike saker og sikre at alle brukere får et skreddersydd tilbud tilpasset sin situasjon.
- At alle kommuner pålegges et minimum av tiltak for å hjelpe dem med rusproblemer. Vi anbefaler at TIUR-modellen fra Ringsaker kommune innføres på landsbasis og at dette finansieres fra sentralt hold.

- Alle kommuner pålegges å minimum ha tilbud om ruskontrakter med rustesting kombinert med samtaler med kompetent fagperson både for dem som blir henvist fra justis og for dem som frivillig ønsker hjelp. Dette skal betales av det offentlige og medføre minst mulig tidsbruk og ulempe for den som ønsker hjelp.
- Det bør innføres en ekstra paragraf i politiloven som gir politibetjenter anledning til å pålegge en person med åpenbare rusproblemer å møte for helse og sosialvesenet uavhengig av om bruk av det aktuelle rusmiddelet er straffbart i seg selv.
- Forelegg i mindre narkotikasaker bør gjøres inntektsjusterte slik at de blir mer treffsikre.

Man står da med tre mulige «innganger» til kommunens innslagspunkt i en ny modell:

1. Man ønsker hjelp frivillig og kan henvises av for eksempel forebyggende politi og andre til et fast innslagspunkt.
2. Man henvises gjennom en påtaleunntatelse med vilkår som en reaksjon på en straffesak eller som en del av ungdomsstraff eller lignende.
3. Man pålegges å møte av en politibetjent etter politiloven uavhengig av om rusmiddelet det gjelder er oppført på narkotikalistens.

På vegne av Norsk Narkotikapolitiforening,

Jan Erik Bresil
Styreleder

For ytterligere kunnskap om fagfeltet anbefaler vi våre [nyttige lenker om narkotika](#) på www.nnpf.no